

FRIVILLIGHEDEN TOPPER I KOMMUNER PÅ LANDET

VIDENS TEMA

#2 MARTS 2020

CENTER FOR
FRIVILLIGT
SOCIALT ARBEJDE

Byboere er i mindre grad frivillige end folk, der bor i landkommuner. Den tendens går igen i både forskning og CFSA's undersøgelser. Med afsæt i tallene fra Frivilligrapporten 2019-21 undersøger vi i dette videns tema mulige forklaringer på, at geografien tilsyneladende har indflydelse på danskernes frivillige engagement.

Henover årene har vi i Frivilligrapporten set en tendens til, at danskernes frivillige engagement blandt andet afhænger af, hvor de bor. Tallene i vores seneste befolkningsundersøgelse fra 2019 (en del af Frivilligrapporten 2019-21) bekræfter tendensen: Engagementet i Region Hovedstaden og Region Sjælland ligger en smule under landsgennemsnittet, mens Region Nordjylland, Midtjylland og Syddanmark ligger en smule over landsgennemsnittet¹. Samtidig ser vi, at det frivillige engagement i landkommuner og yderkommuner er højere end i bykommunerne.

Ny forskning viser ligeledes, at frivilligheden på landet og i byerne er under forandring. Tidligere har forskellen mellem det frivillige engagement i landsbyer og større byer været relativt lille. Men fra 2008 til 2017 er forskellen øget, så det frivillige engagement nu ligger otte procentpoint højere i landområder end i byområder (Henriksen & Levinsen 2019: 219).

Geografiske forskelle – genkendelige udfordringer

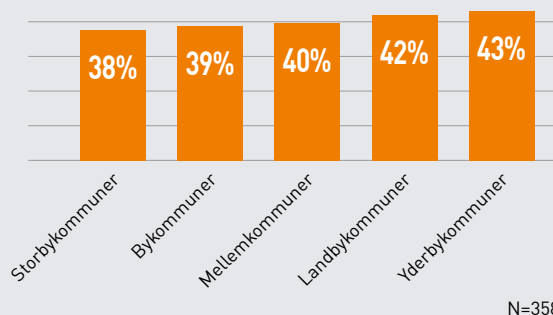
Hvad er en mulig forklaring på de geografiske forskelle i frivilligheden? Og betyder et lavere engagement i byerne, at frivillige foreninger og tilbud har vanskeligere ved at engagere og rekruttere frivillige? Eller at organisationer i landområderne kan læne sig tilbage, fordi frivillige kommer af sig selv?

I dette videns tema stiller vi skarpt på geografien og analyserer, hvad den betyder for danskernes frivillige engagement. Vi kortlægger de strukturelle forskelle i frivillighedens rammevilkår og giver bud på, hvilke udfordringer tendensen giver anledning til. En interessant pointe er, at på trods af forskellene i det frivillige engagement står frivillige foreninger og tilbud, i byerne og på landet, over for mange af de samme udfordringer.

En større forståelse for betydningen af geografiske forhold kan bidrage til, at frivillige foreninger og tilbud kan arbejde (endnu) mere strategisk og målrettet med foreningsudvikling, herunder at rekruttere, motivere og fastholde frivillige.

Med inspiration fra Socialpolitisk Redegørelse 2017 har vi i nedenstående inddelt kommunerne i hhv. storbykommuner, bykommuner, mellemkommuner, landkommuner og yderkommuner.²

Andel af frivillige fordelt på kommunetyper

For at sikre, at datagrundlaget er stort nok til at sammenligne land og by, har vi i analysen samlet storby og bykommuner i én kategori samt land og yderkommuner i en anden. Mellemkommunerne har vi ikke nok data på til at beskrive kvalificeret i dette videns tema.

Videns temaet giver svar på:

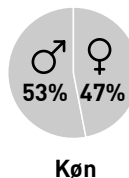
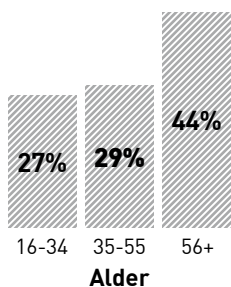
- Hvad er karakteristisk for det frivillige engagement på tværs af regioner?
- Hvad adskiller den typiske frivillige i landkommuner fra den typiske frivillige i bykommuner?
- Hvorfor er det frivillige engagement større på landet end i byen?
- Hvilke udfordringer er karakteristiske for det frivillige sociale arbejde i land- og bykommuner?

SÅDAN SER FRIVILLIGHEDEN UD PÅ TVÆRS AF HELE LANDET

Kortet viser andelen af frivillige, deres køn og alder i de enkelte regioner. Andelen af frivillige tæller de danskere, der har været frivillige det seneste år (2019). Tallene for køn og alder afspejler både nuværende og tidligere frivillige.

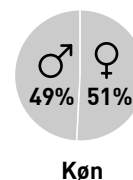
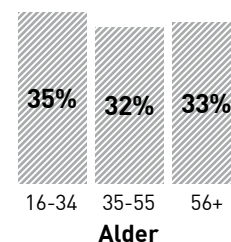
Region Nordjylland

41%
er frivillige

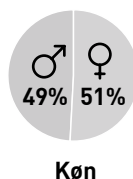
Region Hovedstaden

36%
er frivillige

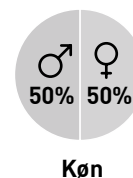
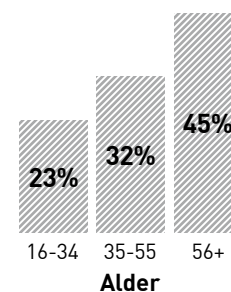
Region Midtjylland

43%
er frivillige

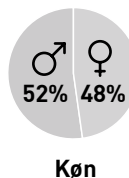
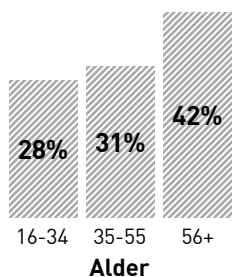
Region Sjælland

36%
er frivillige

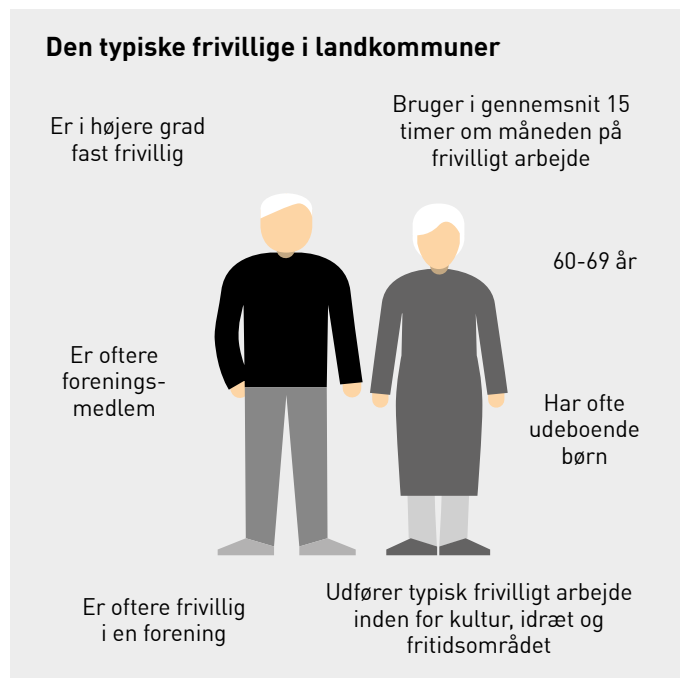
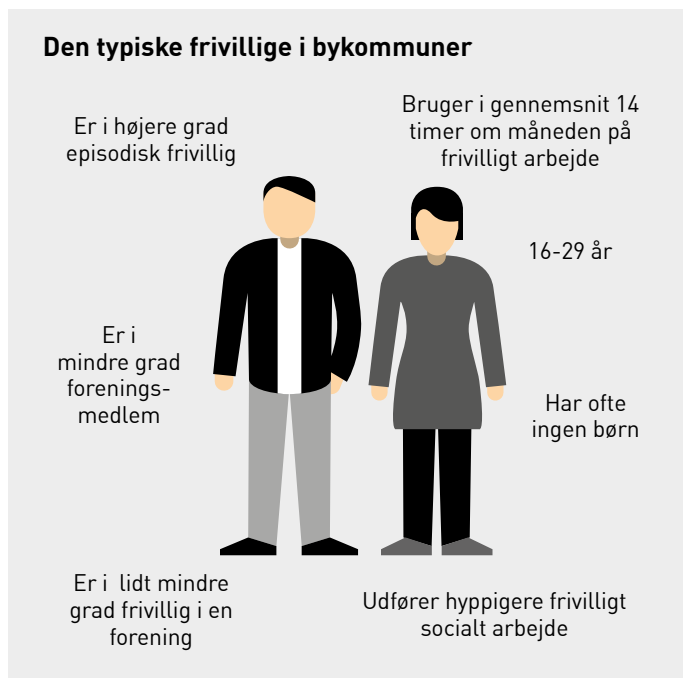
Region Syddanmark

44%
er frivillige

UNGE ER HYPPIGERE FRIVILLIGE I BYERNE - ÆLDRE PÅ LANDET

Der er tydelige forskelle i frivilligheden på landet og i byerne, men der er også tendenser, der går på tværs af landet. Vi dykker ned tallene og tegner et billede af den typiske frivillige i by- og landkommuner.

Når vi samler vores data i bykommuner og landkommuner³, får vi et større datagrundlag. Det giver mulighed for at tegne et mere nuanceret billede af forskellen på frivillige på tværs af landet.

I bykommuner ligger det frivillige engagement på 38 pct., altså lidt *under* landsgennemsnittet på 40 pct. I landkommuner ligger det frivillige engagement på 43 pct., altså lidt *over* landsgennemsnittet på 40 pct.

Der er ikke forskel på fordelingen af mænd og kvinder i land- og bykommuner. Derfor er begge køn afbilledet i figurene. I bykommuner er der flest frivillige blandt de 16-29 årige (44 pct.).

Unge har stort engagement i hele landet

Den yngre del af befolkningen udgør den største andel af frivillige i byerne, men også i landkommunerne er unge velrepræsenteret. Her er 42 pct. frivillige. De unges engagement overgås kun af den ældre generation i landkommunerne, hvor hele 48 pct. af de 60-69 årige udfører frivilligt arbejde. Tendensen afspejler det generelle billede, hvor vi på landsplan ser et højt engagement blandt netop unge og ældre.

Flest frivillige i 30'erne i landkommuner

Den største forskel findes i aldersgruppen 30-39 år. I modsætning til både landsgennemsnittet og tallene for bykommunerne, er forholdsvist mange 30-39 årige frivillige i landkommunerne (41 pct.). Forskellen kan formentlig forklares med, at børn og forældres foreningsengagement ofte går hånd i hånd. I landkommuner vil fritidstilbud og aktiviteter for børn ofte være koblet til foreningslivet. I bykommuner er der sandsynligvis en større tendens til, at fritidsaktiviteter er koblet til offentlige eller markedsbaserede

services, hvor forældrerens frivillige deltagelse ikke er en forudsætning.

Flere højtuddannede og singler blandt byfrivillige

Flere frivillige i bykommuner har en lang videregående uddannelse, mens frivillige i landkommuner oftere har en erhvervsfaglig baggrund.

Både i by- og landkommuner er flertallet af de frivillige samboende med en partner eller ægtefælle. Dog er der flere frivillige, der er single i bykommuner end i landkommuner.

Social frivillighed mest udbredt i byerne

Flertallet i både land- og bykommunerne er frivillige i en forening, mens foreningsfrivilligheden er en smule mere hyppig i landkommuner end i bykommuner.

Ser vi isoleret på de fire storbykommuner Aalborg, Odense, Aarhus og København, tyder det på, at det frivillige sociale engagement er højere i disse kommuner sammenlignet med de øvrige bykommuner og med landkommunerne (Læs mere om dette på side 5).

Frivillige i yderkommuner bruger flest timer

Der er relativt store forskelle i de frivilliges tidsforbrug. I storbykommunerne bruger frivillige i gennemsnit 13 timer på frivilligt arbejde om måneden. I landkommunerne ligger tidsforbruget på 15 timer om måneden, mens yderkommunerne⁴ toppe med et gennemsnitligt timeforbrug på lige knap 17 timer om måneden.

LOKALE FÆLLESSKABER SKABER ENGAGEMENT, MEN I BYEN LOKKER MANGE ANDRE TILBUD

Større udbud og mindre kendskab til påvirker ifølge forskningen fællesskaber i byerne. Vi skal nu se to eksempler på, hvad der bidrager til at skabe dynamiske frivillige fællesskaber på landet og i byen.

I forskningen finder vi flere gode bud på, hvorfor det frivillige engagement varierer på tværs af by og land.

Generelt finder vi en større foreningstæthed i landkommuner med flere foreninger per indbygger på landet end i de større bykommuner (Henriksen & Levinsen 2019). Ifølge tal fra Danmarks Statistik afspejles dette blandt andet i andelen af idrætshaller. Der er typisk færre end to idrætshaller per 10.000 indbygger i kommuner omkring København, hvorimod mange jyske landkommuner har mindst fem idrætshaller pr. 10.000 indbyggere.

Gensidig afhængighed er større på landet

Forklaringen på forskellen mellem land og by er typisk, at behovet for, og ønsket om, gensidig hjælp og støtte er større på landet end i byerne. I landområder er der større geografiske afstande, og der er sjældent det samme udbud af markedsbaserede og offentlige ydelser. Dette skaber en større gensidig afhængighed blandt borgere og øger tilbøjeligheden til at organisere frivillige fællesskaber, som er mere udbredte i landområder.

Byboere har flere fællesskaber at vælge imellem

Når vi ser på fællesskaber i byerne, har tidligere forskning peget på, at folk generelt har mindre kendskab til deres naboer og genboer (Sørensen & Levinsen 2010). Dette gælder især for storbyens fællesskaber, der typisk er kendetegnet ved en større kulturel og social mangfoldighed. Fællesskaberne udspiller sig ikke nødvendigvis i den gade eller det lokalområde, hvor folk bor. De kan ligeså godt finde sted i en helt anden bydel. Derfor lærer man heller ikke nødvendigvis sin nabo at kende. Det betyder, at borgere vil være mindre tilbøjelige til at opsøge et fællesskab med naboen, hvis de kan finde et fællesskab et andet sted i byen, som de umiddelbart kan spejle sig i både kulturelt og værdimæssigt. Forskningsundersøgelser peger ligeledes på, at bymiljøet er mere komplekst at navigere i for det enkelte individ. Der er langt flere valgmuligheder og tilbud, som påvirker bymennesket. Dette gælder både offentlige og markedsbaserede serviceydelser, men også fritidstilbud. Udbuddet betyder, at der for den enkelte vil være mindre incitament til selv at etablere nye aktiviteter eller fællesskaber.

Eksempler på frivillige fællesskaber

Vi skifter nu scene fra forskningen til den virkelighed foreninger og frivillige fællesskaber møder i by- og landkommuner.

For at illustrere frivillighedens forskellige forudsætninger præsenterer vi to eksempler fra bogen Come Together – Fællesskaber i Danmark (Sandberg, 2019).

Land: Foreningen Falsters Hjerter

Falsters Hjerter er et geografisk område i Guldborgsund Kommune, som består af 11 små landsbyer inklusiv deres opland.

Foreningen Landsbyerne i Falsters Hjerter opstod i 2012, da en lokal folkeskole i området var lukningstruet. Borgerne frygtede, at hvis skolen lukkede, ville folk flytte fra området. Gennem stormøder og underskriftindsamlinger lykkedes det lokalbefolkningen at overbevise kommunen om at bevare skolen.

Siden har foreningens formål været at arbejde evidensbaseret og strategisk med at udvikle landsbyerne i Falsters Hjerter. Det sker i tæt dialog med borgere, foreninger, råd og institutioner i området. Foreningen er også med til at koordinere og formidle kontakt mellem borgere og myndigheder, politikere og virksomheder.

”Hvis folk oplever, at de er en del af et fællesskab, får de lyst til at blive boende”, fortæller foreningens formand. Derfor arbejder foreningen både med at udvikle området og styrke fællesskaberne, så både nye borgere og virksomheder får lyst til at flytte til. Det organiserede udviklingssamarbejde mellem landsbyerne i området er ifølge bestyrelsesformanden unik i Danmark.

Udover den aktive bestyrelse består Foreningen Landsbyerne i Falsters Hjerter af 20 landsbyambassadører og 500 medlemmer. Ambassadørerne er tovholdere for den fremtidige udvikling i deres egen landsby.

By: Fællesspisning i Aarhus

Den første mandag i hver måned, mødes op til 250 gæster, for at spise sammen ved langborde i et fælleshus i Aarhus. De kender nødvendigvis ikke hinanden – og de har måske heller ikke umiddelbart meget til fælles. Men det er netop en del af pointen ved madfællesskabet, som er blevet til på initiativ af en lokal kok.

Med måltidet som omdrejningspunkt har folk mulighed for at mødes på tværs af alder, kulturel baggrund og politisk orientering. Håbet er, at madfællesskabet kan bidrage til, at gæsterne får udfordret deres forudindtagne holdninger og forestillinger om ”de andre”.

Selvom udgangspunktet er et uforpligtende madfællesskab, er målet, at dem, der deltager, bliver mere involverede og forpligtede over for hinanden – og møder op igen måneden efter. På den måde kan fællesspisningen bidrage til at byde nye kulturer velkommen i den danske hverdag – og til at gæsterne får et større kendskab til mennesker, som de ellers ikke møder i deres hverdagsfællesskaber.

Geografi og demografi påvirker frivillige fællesskaber

De to eksempler afspejler de strukturelle vilkår, som forskningen angiver, har indflydelse på frivillige fællesskaber i land- og byområder.

Falsters Hjerte er et initiativ, som er opstået, fordi lokalbefolkningen frygter, at en skolelukning kan medføre fraflytning fra området. Der er således tale om et *behovsdrevet* fællesskab, hvor borgerne på Falster er gået sammen for at løse de strukturelle udfordringer i deres lokalområde.

Fællesspisningen i Aarhus er ikke afgørende for byens overlevelse. Deltagerne er ikke drevet af nød, men af *interesse*. De vælger fællesspisningen til blandt mange andre tilbud i byen. Dette betyder ikke, at fællesskabet er mindre værd, eller ikke har samme berettigelse som Foreningen Falsters Hjerte. Fællesspisningen er med til at skabe et rum, hvor borgerne i byen kan mødes – og måske på sigt kan netop det fællesskab have en effekt på den fremmedgørelse, der også kan være forbundet med livet i byen.

De to eksempler på frivillige fællesskaber er drevet af forskellige forudsætninger og motivationsfaktorer. Der findes naturligvis også interessedrevne fællesskaber i landkommunerne og behovsdrevne fællesskaber i bykommunerne. Kultur, idræt og fritidsområdet, som er det mest hyppige blandt frivillige i landkommuner, vil ofte være interessedrevet. Derimod er det frivillige sociale område, som er mere hyppigt i bykommuner, oftere behovsdrevet.

Det frivillige sociale arbejde har sin egen karakter

Zoomer vi ind på det frivillige sociale arbejde og ser på de danskere, der udfører eller tidligere har udført frivilligt socialt arbejde, finder vi, at det frivillige sociale arbejde oftest foregår i bykommuner.

I Frivilligrapporten 2019-21 svarer 30 pct. på landsplan, at de arbejder eller tidligere har arbejdet frivilligt inden for det sociale område eller sundhedsområdet. For bykommuner er andelen højere, nemlig 33 pct., mens landkommuner ligger under gennemsnittet med 28 pct. I øvrigt samme tendens vi fandt i Frivilligrapport 2016-2018. Ser vi udelukkende på de fire største kommuner, fortæller hele 35 pct., at de udfører eller tidligere har udført frivilligt socialt arbejde.

Meget tyder altså på, at selvom det frivillige engagement generelt er størst i landkommunerne, så er det frivillige sociale engagement højere i bykommunerne. Det skyldes formentlig, at mange udsatte grupper bor og opholder sig i storbyerne – og at der derfor umiddelbart er et større behov for traditionelle frivillige sociale tilbud i byområder. Dertil kommer, at mange frivillige sociale organisationers landskontor og hovedaktiviteter ligger i de større byer.

UDFORDRINGER I DET FRIVILLIGE SOCIALE ENGAGEMENT BLIVER OGSÅ PÅVIRKET AF GEOGRAFIEN

Arbejdet med at rekruttere og fastholde frivillige giver anledning til forskellige udfordringer på landet og i byerne. Til gengæld oplever frivillige sociale tilbud i hele landet, at det er svært at nå ud til målgruppen. På de næste sider gennemgår vi forskelle og ligheder i de udfordringer, som foreninger møder på landet og i byen.

Fra vores brede kontakt med frivillige sociale foreninger i hele landet, kan vi konstatere, at geografien har betydning for, hvilke udfordringer de frivillige sociale foreninger og tilbud står over for. Det bekræftes ligeledes i de interviews, som vi har gennemført med fem erfarne bestyrelsesmedlemmer fra Røde Kors' lokalafdelinger i forbindelse med den aktuelle analyse af frivilligheden i land- og bykommuner.

Med bestyrelsesmedlemmernes fortællinger vil vi se, at selvom lokalafdelingerne er en del af en større organisation med betydelige ressourcer og klare strategiske mål, påvirkes lokalafdelingerens rammevilkår af deres geografiske placering.

Røde Kors har mere end 200 lokalafdelinger repræsenteret over hele landet. Samtidig har lokalafdelingerne forskellige rammevilkår, som er sammenlignelige med andre frivillige sociale foreninger. Derfor kan muligheder og udfordringer i Røde Kors' lokalafdelinger bruges til at illustrere, hvad der på spil blandt foreningerne på landet og i byerne. Vi ser fx., at de største lokalafdelinger i byerne har professionelle sekretariater, mens de små afdelinger i landområderne udelukkende drives af de frivillige lokalbestyrelser (med mulighed for støtte fra Røde Kors' Nationale afdeling). Det betyder, at de store lokalafdelinger har flere muskler at spille med, og de som følge heraf måske i højere grad kan påvirke lokalpolitiske dagsordener.

Samtidig kan den organisatoriske afstand mellem de aktivitetsfrivillige og bestyrelsen/sekretariatet i de store afdelinger være stor. Dermed kan frivillige og medlemmer opleve, at det er vanskeligt at få indflydelse på beslutninger og initiativer i lokalafdelingen.

I de små lokalafdelinger er der ofte overlap mellem de personer, der sidder i bestyrelsen, og dem, der er aktivitetsfrivillige. Det giver en oplevelse af, at vejen fra ide til handling er kortere. Omvendt vil økonomien i de små lokalafdelinger være begrænset, og det har naturligvis betydning for, hvad der kan lade sig gøre og ikke lade sig gøre.

Mere viden om bestyrelsesarbejde

Læs mere om strategisk udvikling i store såvel som små foreninger i 2. udgave af CFSA's bestyrelseshåndbog "[At lede en sag – Grundbog for bestyrelsesmedlemmer i frivillige organisationer \(2020\)](#)"

Rekruttering kræver lokal tilpasning

At skaffe frivillige nok optager langt de fleste foreninger, og mange steder opleves netop rekruttering som en stor og vedvarende udfordring. Fra Frivilligrapporten 2019-21 ved vi, at folk typisk bliver frivillige, fordi de bliver spurgt eller opfordret direkte til at engagere sig i en bestemt sag. Derfor anbefaler vi i vores rådgivning og kurser, at foreninger henvender sig personligt, når bestyrelser eller frivilligrupper skal rekruttere nye frivillige.

Hos Røde Kors' mindre lokalafdelinger er erfaringen, at opgaven med at rekruttere nye frivillige i høj grad afhænger af bestyrelsesmedlemmernes netværk. Og i landområder er bestyrelsens potentielle rækkevidde af naturlige årsager mindre end i byerne. Der er ganske enkelt færre mennesker at henvende sig til – og der vil ofte være overlap i bestyrelsens netværk.

I byerne er rækkevidden større, både fordi lokalafdelingerne har flere frivillige, som tilsammen kan nå bredere ud, og fordi der organisatorisk er mulighed for at arbejde bredere med rekruttering. Røde Kors i hovedstaden holder fx. løbende informationsmøder for nye potentielle frivillige. Det betyder, at nye frivillige sjældent er folk, som bestyrelsen selv har opfordret til at engagere sig. Samtidig er der over 2.700 frivillige i afdelingen, som alle har et netværk og dermed bidrager til, at der løbende dukker nye folk op, som får interesse for at engagere sig i lokalafdelingens aktiviteter. På den måde kan rekrutteringen i de store byer skaleres op på en helt anden måde, end den kan i landområderne.

Et bestyrelsesmedlem, der både har været tilknyttet store og små lokalafdelinger, beskriver forskellen på arbejdet med at rekruttere nye frivillige således: "Bestyrelsernes lokale netværk og kendskab til lokalområdet har større betydning for rekrutteringen i landområder, selvom netværk bestemt heller ikke er uvæsentligt i de større byer."

I de mindre lokalafdelinger er det som sagt ofte bestyrelsesmedlemmernes netværk og kendskab til lokalområdet, som bliver udslagsgivende for, at rekrutteringen lykkes. Det ser vi fx. hos en lille lokalafdeling i det nordjyske.

Da lokalafdelingens genbrugsbutik skulle udvide, blev der behov for flere frivillige til at drive butikken. Et bestyrelsesmedlem fra lokalafdelingen fortæller, at hun trak på sin erhvervsbaggrund og brugte erfaring og netværk herfra i arbejdet med at rekruttere flere frivillige til lokalafdelingen. Hun havde gennem mange år dagligt haft kundekontakt med personer i lokalområdet, hvilket havde givet hende et stort netværk. Netværket, hendes erhvervsbaggrund og erfaring med at sælge et budskab omsatte hun til en konkret rekrutteringsstrategi. Strategien gik i al sin enkelhed ud på at ringe til folk i lokalområdet og spørge dem, om de kunne

tænke sig at være frivillige i genbrugsbutikken. Det gav god respons, fortæller bestyrelsesmedlemmet: "Mit eget netværk har været afgørende. Jeg har kun oplevet det positivt, når jeg har ringet rundt. Der er selvfølgelig også en del, der siger pænt nej tak, men ikke nogen, der oplever det som påtrængende at blive ringet op." Med denne forholdsvis simple, men vedholdende strategi er genbrugsbutikken gået fra at være en lille butik med godt 20 frivillige, til i dag at have ca. 75 frivillige, som passer butikken og sikrer en høj omsætning.

Den store forskel på at drive en stor lokalafdeling i hovedstaden og en lille lokalafdeling i Nordjylland skyldes i høj grad helt forskellige rammevilkår. Bestyrelser store byer kan lettere fokusere på strategiske beslutninger, mens bestyrelser i små lokalafdelinger har en langt mere direkte udførende rolle i arbejdet med at rekruttere frivillige.

Frivillige er mere stabile på landet

Flere lokalafdelinger fortæller, at de oplever, at de frivillige i landområderne er stabile og vedholdende i deres engagement. Tallene bekræfter den oplevelse. For mens flertallet af frivillige i bykommunerne i Frivilligrapporten 2019-21 beskriver deres engagement som episodisk, beskriver flertallet af frivillige i landkommunerne deres engagement som fast.⁵

Et bestyrelsesmedlem forklarer forskellen med, at der ikke er så stort et udbud af aktiviteter i landområderne. Derfor er de frivillige også tilbøjelige til at være tilknyttet i længere tid og bruge flere timer, når de engagerer sig i en lokalafdeling. Den forklaring understøttes også af forskningen på området. En anden forklaring på stabiliteten ligger sandsynligvis i alderssammensætningen af frivillige. Gennemsnitsalderen blandt frivillige i landområderne er nemlig væsentlig højere end i byområderne. Som bestyrelsesmedlemmet beskriver: "I storbyerne oplever vi mange unge, som er interesserede og gerne vil arbejde frivilligt i Røde Kors. Det er bestemt noget, vi værdsætter, men mange af de unge har også travlt med andre ting i deres liv, uddannelse, arbejde osv. De store kommuner kan derfor godt opleve udfordringer med et mere kortvarigt engagement."

Frivilligrapporten 2019-21 viser en tendens til, at det frivillige engagement blandt den ældre generation er mere fast og kontinuert, mens unge i højere grad engagerer sig episodisk⁶. Demografien har dermed betydning for frivilliges engagement og tilknytning i hhv. land- og bykommuner, alene fordi der er flere ældre i landområderne og flere unge i byområderne.

Mere viden om rekruttering

Læs mere om rekruttering i CFSA's antologi "[Motiver den frie vilje \(2016\)](#)"

Få specifik viden om rekrutteringen af unge i CFSA's håndbog "[Engagement behøver plads \(2018\)](#)"

Lokalrådets og kommunens kendskab er vigtigt

Hvis en forening vil være synlig og nå ud til sin målgruppe, er det naturligvis en forudsætning, at omverdenen kender til foreningen. Det handler både om dem, der kunne være potentielle frivillige, og dem, der er en del af foreningens målgruppe.

Interviewene med de fem bestyrelsesmedlemmer fra Røde Kors viser tydelige forskelle i borgere og kommuners kendskab til lokalafdelingerne i land- og by-områder. Et bestyrelsesmedlem fra en lille lokalafdeling, der driver en genbrugsbutik fortæller: "Vores by er ikke stor, og genbrugsbutikken ligger på det mest centrale gadehjørne. Alle kender den, og alle er positive over for dens betydning for byen."

Bestyrelsesmedlemmet har en klar oplevelse af, at folk i lokalområdet kender til butikken og er bevidste om butikkens betydning for lokalsamfundet. I mange af de små lokalsamfund kan genbrugsbutikkerne være med til at opretholde et handelsliv, som har svære kår for konventionelle butikker, der er afhængige af en større omsætning for at få råd til fx løn.

Vi ser samtidig en tendens til, at genbrugsbutikkerne ikke kun har funktion som handelsplads, men også bliver sociale samlingssteder, hvor lokalsamfundet mødes over snak og kaffe. Dette understøtter kendskabet og sammenhængskraften i lokalsamfundet.

I de større byer er det lokale kendskab ifølge et bestyrelsesmedlem ikke på samme måde en selvfølge: "Spørger man folk på gaden, vil mange sige nej. Altså folk kender selvfølgelig for det meste Røde Kors, men langt fra alle kender vores lokalafdeling og ved, at de kan være medlem af afdelingen eller være frivillig i en af vores mange aktiviteter."

Forskellen på kendskabet i land- og bykommuner har derfor betydning for foreningernes strategier, når de skal målrette og udbyde aktiviteter til frivillige og brugere.

I landkommuner med stort kendskab til lokalafdelingernes eksistens, vil der ofte være et mindre, men specifikt udbud af aktiviteter. For lokalafdelinger i byer er det derimod vigtigt, at de imødekommer mange forskellige målgrupper. Den heterogene og multikulturelle befolkningssammensætning i større byer betyder, at lokalafdelingerne kan have en større vifte af tilbud og aktiviteter, der favner bredere, fordi der ofte er flere forskellige brugere såvel som frivillige, de kan henvende sig til.

Foruden lokalrådets kendskab til foreningen kan relationen til kommunen have betydning for foreningernes virke. Det kan være i form af økonomiske tilskud (fx §18-midler), eller adgang til faciliteter eller lokaler. Nogle foreninger samarbejder tæt med kommunen om bestemte målgrupper. I den forstand kan kommunens kendskab til foreningen have betydning for at foreningen lykkes med at opfylde det formål, som foreningen er sat i verden for.

Fra interviewene med bestyrelsesmedlemmerne fra Røde Kors' lokalafdelinger fremgår det, at der i byerne er større kendskab til lokalafdelingernes arbejde end der er i landområderne: "På grund af vores store kapacitet kan vi løfte større sociale opgaver. Det oplever jeg ikke sker i samme omfang i landområderne."

Bestyrelsesmedlemmets erfaring er, at lokalafdelingerne i de større byområder bliver entreprenør for kommunen på forskellige sociale opgaver, og at de i den forstand bliver en del af den kommunale tilbudsvifte til fx. socialt udsatte.

”Vi har blandt andet et omsorgscenter for hjemløse, hvor de kan være. Mange hjemløse er trætte af det kommunale system. Der kan vi som frivilligorganisation tilbyde noget helt andet, og det anerkender kommunen ved at give os opgaven med at drive omsorgscentret.”

Lokalafdelingerne i landområderne oplever, at dialogen med kommunen i højere grad handler om at forventningsafstemme og sikre, at der ikke er overlap mellem de aktiviteter og opgaver, som foreningerne laver, og de kommunale kerneopgaver. Ud fra interviewene kan det tyde på, at lokalafdelingerne i landområderne har færre formelle samarbejder med kommunerne, end tilfældet er for lokalafdelingerne i byområderne.

Mere viden om kommunalt samarbejde

Læs mere i CFSA's håndbog til kommunale frivilligkonsulenter "[Frontløber for frivillighed \(2019\)](#)"
Se også [CFSA-kurser](#) og gratis webinarer om samarbejde med kommuner.

Nogle har svært ved at acceptere og erkende, at de er i en situation, hvor de kunne have gælder af en besøgsven.”

Den anonymitet, der kendetegner livet i byerne, findes ikke på samme måde i landområderne, hvor man kender hinanden på godt og ondt. Mens det store kendskab til hinanden er en fordel i arbejdet med at rekruttere frivillige, kan kendskabet blive en barriere for, at borgere i målgruppen gør brug af den hjælp, som foreningerne tilbyder.

Bestyrelsesmedlemmerne fortæller, at borgere i målgruppen er nervøse for at blive stigmatiseret, hvis de fx får familiehjælp. Den tætte sammenhængskraft i lokalsamfundet går således hen og bliver en hæmsko for, at bestemte aktiviteter kan blive en succes, selvom der er et behov. Det stiller derfor også store krav om fortrolighed og diskretion i arbejdet, hvis lokalafdelingerne skal lykkes med at nå målgrupperne for deres aktiviteter.

Mere viden om hvordan I når jeres målgruppe

Læs mere om målgrupp håndtering i 2. udgave af CFSA's håndbog "[Samtaler der kræver mod \(2019\)](#)"
Se også [CFSA-kurser](#), hvor I som forening kan blive endnu bedre til at nå jeres målgruppe.

Målgruppe for sociale tilbud er svært at nå i både byen og på landet

Lokalafdelinger i både land- og byområder oplever udfordringer med at nå ud til målgrupperne for deres aktiviteter. Udfordringerne har vidt forskellige årsager afhængig af, hvor i landet lokalafdelingen ligger. Et bestyrelsesmedlem fra en lokalafdeling i et større byområde udtrykker det således: ”Der er simpelthen bare flere udsatte i storbyerne, og vores netværk er ikke så finmasket som i de mindre byer. Så vi kan ikke ”indfange” alle i målgruppen på samme måde, som man kan i de mindre byer.”

Der er altså en oplevelse af, at brugere i storbyen af helt naturlige årsager i højere grad risikerer at gå under radaren, og derved ikke får mulighed for at blive tilbudt den hjælp som lokalafdelingen ellers udbyder. Når det er svært at få overblik over og indkredse målgruppen, bliver det tilsvarende vanskeligt for lokalafdelingen at nå ud til og hjælpe alle, selvom kapaciteten er der.

I landområderne er udfordringen med at nå målgruppen en anden; nemlig at det kan være mere sårbart for målgruppen at gøre brug af et tilbud, fordi alle kender hinanden.

”Vi prøver også at få noget familiehjælp op at stå, men det er ikke nemt i vores område. Alle kender alle. Der er nogle, som er tilbageholdende, hvis de skal søge om hjælp,” fortæller et bestyrelsesmedlem.

Et bestyrelsesmedlem fra en anden lokalafdeling supplerer:

”Vores besøgstjeneste har flere frivillige, end vi har brugere. Vi har ellers været meget synlige og opsøgende i vores lokalsamfund. Men det skyldes måske, at folk ikke er så frembrusende.

NOTER

- ¹ Lands gennemsnittet er på 40 pct. Se metodebilag nr. 2
- ² De fem kommunetyper er opdelt på baggrund af deres strukturelle, økonomiske og demografiske karakteristika. For en nærmere beskrivelse og definition af de forskellige kommunetyper se metodebilag nr. 2
- ³ En bykommune er fx Albertslund, Helsingør, Kolding og Skanderborg. En landkommune er fx Assens, Frederikshavn, Guldborgsund og Kalundborg. For en nærmere definition se metodebilag nr. 2
- ⁴ Se definition i metodebilag nr. 2
- ⁵ Se metodebilag nr. 2
- ⁶ Læs mere om episodisk og fast engagement i CFSA's videnstema #1: "[Flere frivillige engagerer sig i episodiske indsatser](#)"

Find metodebilag nr. 2 på frivillighed.dk

LITTERATUR

Danmarks Statistik: Relativt flest idrætsfaciliteter i Jylland. Lokaliseret den 6. marts 2020 på <https://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2019/2019-10-15-relativt-flest-idraetshaller-i-jylland>

Henriksen, L. S. og Levinsen, K.: *Forandringer i foreningsmedlemskab og frivilligt arbejde I: Usikker modernitet - Danskernes værdier 1981-2017*. Frederiksen, M. (red.), Hans Reitzels Forlag, 2019.

Hjære, M., Dam Jørgensen, H. E. og Lindholm Sørensen, M. *Frivilligrapport 2016-2018: Tal om frivillighed i Danmark*. Center for Frivilligt Socialt Arbejde, 2018.

Sandberg, Jane: *Come Together - Fællesskaber i Danmark*. Strandberg Publishing, 2019.

Socialpolitisk Redegørelse. Social og Indenrigsministeriet, 2017.

Sørensen, J. F. L. og Levisen, K.: *Foreningsengagement i små og store bysamfund I: Politica*, Nr. 2, 2010.

Sørensen, J. F. L., Svenden, G. L. H. og Jensen, P. S.: *Der er så dejligt derude på landet? Social kapital på landet og i byen 1990-2008 I: Små og store forandringer - Danskernes værdier siden 1981*. Gundelach, P. (red.). Hans Reitzels Forlag, 2011.

GIV FRIVILLIGHEDEN DE BEDSTE BETINGELSER MED NY VIDEN

PÅ CFSA arbejder vi sammen med små og store foreninger i både land- og bykommuner. Den store efterspørgsel efter vores lokale kurser fortæller os, at foreninger på tværs af landet er optaget af at blive endnu dygtigere til det, de allerede gør. Både når det handler om foreningsudvikling, om rekruttering og fastholdelse af frivillige og om udvikling af sociale tilbud.

Med afsæt i helt nye data fra Frivilligrapportens befolkningsundersøgelse analyserer vi i dette videnstema årsager til, at frivilligheden udfolder sig forskelligt på landet og i byerne. Tallene viser, at frivillige på landet er mere stabile end frivillige i byerne. Til gengæld oplever foreninger i byen, at det er lettere at tiltrække frivillige – alene fordi der simpelthen er flere mennesker i byerne.

CFSA's Videnstema viser desuden, at foreninger på det frivillige sociale område står over for særlige udfordringer med at nå ud til målgruppen. På landet fordi det kan være stigmatiserende at gøre brug af sociale tilbud i et område, hvor alle kender hinanden. I byen fordi målgruppen for de frivillige sociale tilbud er så stor, at det er vanskeligt at nå ud til alle.

For at forstå, hvordan både foreninger og fx kommuner, der samarbejder med foreninger, bedst kan understøtte frivilligheden i hele landet, må vi kende de betingelser og rammevilkår, der gælder for frivilligheden på landet og i byerne. På baggrund af data fra Frivilligrapporten 2019-21 giver vi nu vores bud på, hvad der er på spil – og dermed, hvad der skal til for at skabe de bedste betingelser for, at frivilligheden kan udvikles og styrkes, uanset hvor i landet den udfolder sig.

Laura Auken
Centerchef, Center for Frivilligt Socialt arbejde

Videnstema #2 Frivilligheden topper i kommuner på landet

Af Malthe Lindholm og Mette Hjære

Marts 2020

Center for Frivilligt Socialt Arbejde,
Albanigade 54 E, 1. sal
5000 Odense C

Telefon 66 14 60 61
info@frivillighed.dk
frivillighed.dk

ISSN 2596-979X
ISSN 2596-9803 (online)

Grafisk tilrettelæggelse og layout:
lindhardt-krull.dk

Center for Frivilligt Socialt Arbejdes publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Pressekontakt:
Suzette Frovin
Mobil 61 66 81 87

CFSA's Videnstemaer – en del af Frivilligrapporten 2019-21

CFSA udgiver løbende Videnstemaer, der baserer sig på tal fra Frivilligrapporten 2019-21. Temaerne analyserer og perspektiverer væsentlige frivillig- og civilsamfundstendenser i Danmark.

Siden 2010 har CFSA systematisk dokumenteret udviklingen i frivilligheden, særligt på velfærdsområdet, med udgivelsen af Frivilligrapporten. Rapporten består altid af tre aktuelle, sammenlignelige undersøgelser af hhv. danskernes frivillige engagement, frivillige sociale foreningers rammevilkår og kommunernes (sam)arbejde med frivillighed og civilsamfund. Frivilligrapporten er finansieret af statslige midler.

Center for Frivilligt Socialt Arbejde er det landsdækkende videns- og udviklingscenter, der styrker frivilligt socialt arbejde i Danmark. Siden centret blev oprettet af socialministeren i 1995, har vi beskæftiget os med at styrke og udvikle frivillighed og civilsamfund på velfærdsområdet. Vores arbejde tager afsæt i aktuel viden om frivillighed og civilsamfund og i mange års erfaring fra vores samarbejde med frivillige, foreninger og offentlige institutioner.